

Deres ref.: 21/2786

Vår ref.:

Dato: 10. september 2021

Innspill til arbeidet med ny langtidsplan for forskning og høyere utdanning

Yrkesorganisasjonenes sentralforbund (YS) takker for muligheten til å komme med innspill til neste langtidsplan for forskning og høyere utdanning. YS har 12 forbund med til sammen 229 000 medlemmer, og organiserer i de fleste bransjer og sektorer. I det følgende gir vi våre innspill til spørsmålene departementet ber om svar på.

Innledningsvis vil vi uttrykke at YS er positive til at det utarbeides slike langtidsplaner. Det er utfordrende å forutse hvilke kompetansebehov samfunn, næringsliv og offentlig sektor har på lang sikt. Langtidsplanen er et nyttig verktøy for å sikre at Norge møter utfordringer som digitalisering, kunstig intelligens, klimaendringer og omstilling på en best mulig måte.

1. Hvilke endringer i samfunnet (eller i bestemte sektorer) gir behov for endringer eller forsterket innsats innenfor forskning og høyere utdanning i årene som kommer?

Omstilling i arbeidslivet

Digitalisering, automatisering og grønn omstilling er viktige drivere for endring i arbeidslivet. Disse temaene er delvis ivarettatt i de langsiktige prioriteringene i den nåværende langtidsplanen, og bør tas med i neste langtidsplan. De store endringene i samfunnet som planen skal hjelpe oss med å møte, er tett koblet til arbeidslivet. YS mener derfor at det er behov for et arbeidslivsperspektiv i forskning på disse temaene.

Grønn omstilling

Grønn konkurransekraft er sentralt i den nåværende langtidsplanen. For fagbevegelsen er det viktig at innsatsen på dette feltet også fanger opp virkninger for arbeidstakerne. Endringer i arbeidsmarked og kompetansekrav, fordeling av goder og byrder, og sosiale virkninger av grønn omstilling bør være ivarettatt i målene for neste langtidsplan.

Teknologisk endring

Akselererende teknologisk utvikling endrer både hvordan vi lever våre liv, og hvor og hvordan vi arbeider. Mange vil oppleve manglende mestring i en økonomi som blir stadig mer kompetanseintensiv, og utdanningsinstitusjonene sliter med å tilføre arbeidslivet den kompetansen arbeidslivet til enhver tid etterspør.

Kunstig intelligens

Satsingen på forskning på kunstig intelligens i dagens langtidsplan bør videreføres, og det samme gjelder målformuleringene om tverrfaglighet, etikk og jus for å møte etiske dilemmaer. Bruk av kunstig

intelligens i arbeidslivet vil trolig være en svært sentral samfunnsendring i arbeidslivet i årene som kommer, og det er avgjørende at tverrfaglighet og etiske vurderinger ivaretas i forskning og utviklingsarbeid på dette feltet.

Syssetsetting og inkludering

YS savner et større fokus på utfordringer i arbeidslivet i årene som kommer. De store driverne vil uten tvil ha betydelig konsekvenser i arbeidsmarkedet ved at mange vil oppleve omstilling, endring og i ytterste konsekvens nedbemanning. I tillegg vet vi at norsk økonomi, og arbeidsliv, blir stadig mer kompetanseintensivt gjennom teknologisk utvikling, økt andel med høyere utdanning og sterkere internasjonal konkurranse. Dette tilsier at en av de største utfordringene i årene som kommer vil være fortsatt å sikre høy sysselsetting og inkludering i arbeidsmarkedet.

2. Er det konkrete hindringer i det norske kunnskapssystemet som svekker måloppnåelsen for langtidsplanen, og hva kan i så fall gjøres?

Samarbeid med arbeidslivet

Flere av de langsiktige prioriteringene i gjeldende langtidsplan har tett kobling til arbeidslivet, herunder (4) muliggjørende og industrielle teknologier og (2) klima og miljø. For å realisere disse målene, er det viktig å sikre godt samarbeid mellom forskning, høyere utdanning og arbeidslivet. Ny langtidsplan for forskning og høyere utdanning må sees i sammenheng med kompetansepolitikken, der det legges opp til økt bruk av fleksible og desentraliserte utdanninger, som kobles tettere på arbeidslivets behov.

Dimensjonering og voksnes tilgang på etter- og videreutdanning

Arbeidslivet vil ha høyere omstillingstakt i årene som kommer, og utdanningssystemet må understøtte denne utviklingen. Utdanningstilbudet må i større grad dimensjoneres for å tilpasses arbeidslivet og samfunnets behov.

Som et ledd i omstillingen er det viktig at voksnes tilgang på høyere utdanning blir bedre. YS mener det må gjøres mer for å tilrettelegge for fleksibel opplæring med deltidsstudier og digitale utdanningstilbud. Høyere utdanning må i større grad inkludere etter- og videreutdanning i tråd med behovene i arbeidslivet. Det er også behov for bedre systemer for realkompetansevurdering, for å sikre at kompetanse opparbeidet i arbeidslivet gir rimelig uttelling på opptak og avkorting av studieprogram. Personer med realkompetanse, men som mangler studiekompetanse, bør i større grad få mulighet til å ta etter- og videreutdanning og kortere kurs i UH-systemet.

For YS er det et grunnleggende mål at flere arbeidstakere får mulighet til å oppdatere sin kompetanse i løpet av yrkeslivet, og at realkompetanse opparbeidet i arbeidslivet kan formaliseres og dokumenteres i større grad enn i dag. For å nå disse målene er det nødvendig å øke tilbudet av relevante videreutdanninger som kan tas i kombinasjon med arbeid.

3. Hva bør videreføres og hva bør endres ved målene i gjeldende langtidsplan?

Målene i dagens langtidsplan er veldig overordnede og kan videreføres i sin nåværende form. Det som kan endres er innretningen på målene, og spesielt da målet om å møte store

samfunnsutfordringer. Teksten problematiserer utenforskap og frafall fra arbeidslivet bare i mindre grad, til tross for at dette vil være kanskje den største utfordringen for velferdsstatens bærekraft i årene fremover.

YS ønsker økt oppmerksomhet på forskning og kunnskapsutvikling innenfor realkompetansevurderinger, kvalifisering og kompetanseutvikling. I tillegg til å ha en rolle på tilbudssiden når det gjelder livslang læring, bør også UH-sektoren være en premissleverandør for hvordan fremtidens kompetansesystem skal se ut.

Et viktig delmål vil være å utvikle et helhetlig system for livslang læring hvor utdanningssystem og arbeidsliv ses i sammenheng, og hvor samfunnets overordnede behov for mobilisering av arbeidskraft og inkludering av ulike grupper er styrende.

4. Hva bør videreføres og hva bør endres ved prioriteringene i gjeldende langtidsplan?

Prioriteringene som ligger til grunn for nåværende plan dekker mange viktige samfunnsutfordringer. Som omtalt tidligere ønsker YS en klar prioritering av fremtidens arbeidsmarked og sysselsetting. Den store utfordringen i årene som kommer handler om å sikre høy sysselsetting, høy inkludering og motvirke frafall fra arbeidslivet. Dette vil ha betydelig konsekvenser for velferdsutviklingen, skatteinntekten og bærekraften i velferdsstaten. Dette bør derfor prioriteres opp i de kommende årene.

Forskning på utdannings- og læringsteknologi bør gis en høyere prioritering i årene som kommer, og kan være et egnet tema for en opptrappingsplan.

7. Hvis det skal utvikles virkemidler for samfunnsoppdrag/"missions" i Norge, hvordan bør de være innrettet, og på hvilke områder er samfunnsoppdrag særlig aktuelt?

Med utgangspunkt i et nytt mål knyttet til arbeidsliv og utdanning, vil et egnet "mission" være utviklingen av et helhetlig system for livslang læring. Her jobbes det godt fra det offentlige side med å utvikle universelle ordninger som kan benyttes og komme hele arbeidslivet til gode, men prosessene er trege og vi mangler fortsatt mye kunnskap om hva som virker. Et viktig innsats vil være å utvikle og bygge et kvalifikasjonsrammeverk som er egnet til bruk i og mellom arbeidsliv og utdanning, og som tar høyde for de behov og krav arbeidslivet, og arbeidsgivere, har for kompetanse. Et annet viktig område vil være å utvikle verktøy og muligheter for kvalifisering som i utgangspunktet ikke krever formelle utdanningsløp for den enkelte, men som tar utgangspunkt i å kartlegge og dokumentere erfaringsbasert læring og kompetanse.

Med vennlig hilsen
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund - YS

Håvard Lismoen

Elin L'Estrange

Fagsjef

Politisk rådgiver